

## ПРОГРАМА

іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих господарських судів

### I. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

#### **Конституція України – Основний Закон держави**

Поняття, функції та властивості Конституції України.

Порядок прийняття та внесення змін до Конституції України.

Загальна характеристика Конституції України та Конституції Автономної Республіки Крим.

Правова охорона Конституції України.

#### **Конституція України – основоположний акт установчої влади народу України**

Конституція реальна, номінальна, символічна. Конституція формальна і матеріальна. Конституція матеріальна і процесуальна. Зміст і структура конституції. Мова і стиль конституції. Форма і структура конституції. Класифікація конституцій. Порядок прийняття та внесення змін до Конституції України. Дія Конституції у часі, просторі та за колом осіб. Конституція України та міжнародне право. Верховенство Конституції щодо міжнародних договорів України та принцип дружнього ставлення до міжнародних договорів. Конституція України та Римський статут.

#### **Конституційний лад України**

Верховенство права і розподіл влади як конституційні принципи. Державна влада і самоврядування народу. Суверенна держава. Правова держава. Демократична держава (пряма та представницька демократія). Соціальна держава. Конституційне закріплення основ громадянського суспільства в Україні.

Захист конституційного ладу. Конституційно-правова відповідальність.

#### **Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні**

Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Особисті, політичні, соціальні, економічні і культурні права та свободи.

Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.

Механізм реалізації, гарантії та захист (охорона) прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Поняття та принципи громадянства України. Порядок набуття та припинення громадянства України. Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства, біженців, закордонних українців та іммігрантів.

#### **Основи безпосередньої демократії (прямого народовладдя)**

Поняття та суть безпосередньої демократії, її форми.

Виборче право і виборча система України

Вибори народних депутатів України. Вибори Президента України. Місцеві вибори. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності в ході виборчого процесу і результатів виборів. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Поняття та види референдумів. Принципи проведення референдумів. Порядок призначення всеукраїнського та місцевих референдумів. Правові наслідки всеукраїнського референдуму. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу референдуму. Відповідальність за порушення законодавства про референдум.

### **Верховна Рада – парламент України**

Організаційно-правові форми діяльності Верховної Ради України.

Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України. Функції парламенту України.

Статус та повноваження народного депутата України. Гарантії депутатської діяльності.

Конституційні основи законодавчого процесу та інших парламентських процедур.

### **Конституційно-правови статус Президента України**

Функції та повноваження Президента України. Президент України як гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Припинення повноважень Президента України.

### **Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади**

Система органів виконавчої влади в Україні.

Порядок утворення, склад та порядок припинення діяльності Кабінету Міністрів України.

Функції та повноваження Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації.

### **Конституційні засади правосуддя в Україні**

Юрисдикція судів. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду.

Участь народу у здійсненні правосуддя.

Конституційні принципи правосуддя.

Система судів загальної юрисдикції в Україні.

Статус суддів за Конституцією України. Призначення на посаду професійного судді. Присяга судді.

Основні засади судочинства.

Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII.

### **Конституційна юстиція в Україні**

Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції.

Порядок формування і діяльність Конституційного Суду України.

Компетенція (юрисдикція) Конституційного Суду України.

Акти Конституційного Суду України та загальна обов'язковість їх виконання на території України.

### **Місцеве самоврядування в Україні**

Поняття, принципи і система місцевого самоврядування України.

Організаційно-правова, матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування.

Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування.  
 Органи місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, компетенція, форми діяльності).  
 Депутат місцевої ради. Сільський, селищний та міський голова.  
 Конституційні гарантії місцевого самоврядування.  
 Форми безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення.

## **II. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО**

Законодавство у сфері запобігання корупції.

Суб'єкти, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції».

Національне агентство з питань запобігання корупції. Інші спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції.

Запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища. Обмеження щодо одержання подарунків. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. Обмеження спільної роботи близьких осіб.

Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Особливості декларування в умовах воєнного стану. Інформація, що зазначається в декларації. Контроль та перевірка декларацій.

Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків.

Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення.

Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації.

## **III. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО**

**Загальні положення господарського права.**

Господарська діяльність: поняття і види. Нормативно-правове регулювання господарської діяльності. Застосування Господарського і Цивільного кодексів України до господарських відносин. Загальні принципи господарювання.

**Загальні засади правового регулювання господарських відносин.**

Господарські відносини: поняття, види, відмежування від суміжних видів.

Господарське законодавство. Загальні та спеціальні законодавчі акти, які регулюють окремі види господарської діяльності. Міжнародно-правові акти в системі регулювання господарської діяльності.

Форми та основні напрямки реалізації державою економічної політики.

Учасники відносин у сфері господарювання. Державно-приватне партнерство як особлива форма співпраці держави/територіальної громади з приватним бізнесом.

Правове регулювання зовнішньо-економічної діяльності.

**Загальні засади правовідносин у сфері підприємницької діяльності.**

Загальні принципи господарювання. Судова практика та звичаї у системі господарського права.

**Основні напрями та форми участі держави у сфері господарювання.**

**Участь держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в господарській діяльності.**

**Засоби державного регулювання господарської діяльності.**

**Державне замовлення.**

Ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності.

Повноваження державних органів щодо здійснення контролю за наявністю ліцензій у суб'єктів господарювання.

Технічне регулювання у сфері господарювання.

Дотації та інші засоби державної підтримки суб'єктів господарювання.

**Учасники відносин у сфері господарювання**

Суб'єкти господарських правовідносин

Суб'єкти господарювання та суб'єкти організаційно-господарських повноважень: поняття, види, їх спільні та відмінні риси.

Правосуб'єктність суб'єктів господарювання.

Визначення правового статусу суб'єктів господарських правовідносин.

Правове регулювання державної реєстрації суб'єктів господарювання.

Утворення суб'єктів господарювання. Реорганізація та припинення суб'єктів господарювання.

Поняття, види та організаційні форми підприємств. Організаційна структура підприємства. Контролер підприємства. Джерела формування майна підприємства.

Державні і комунальні унітарні підприємства: поняття, види, порядок створення, реорганізації, ліквідації та особливості господарської діяльності.

Поняття та діяльність казенних підприємств.

Державні комерційні та некомерційні підприємства.

Господарські товариства як суб'єкти господарювання.

Види господарських товариств.

Управління господарським товариством. Корпоративні відносини в господарських товариствах: поняття, суб'єктний склад, зміст та припинення. Господарське об'єднання як суб'єкт організаційно-господарських повноважень. Види об'єднань підприємств та їх організаційно-правові форми. Специфіка правового статусу холдингових компаній. Захист інтересів залежних підприємств у відносинах контролю-підпорядкування.

Підприємства колективної власності. Виробничі кооперативи.

Фізична особа-підприємець як суб'єкт господарювання.

Господарське об'єднання як суб'єкт організаційно-господарських повноважень.

Види об'єднань підприємств та їх організаційно-правові форми.

Специфіка правового статусу асоційованих підприємств, холдингових компаній.

Особливості правового статусу міністерств/відомств, органів місцевого самоврядування, саморегульованих організацій як суб'єктів організаційно-господарських повноважень.

Особливості правового статусу підприємств колективної власності.

Кредитні спілки у сфері господарювання. Особливості статусу благодійних та інших неприбуткових організацій.

Специфіка правового становища органів місцевого самоврядування, саморегулювальних організацій як суб'єктів організаційно-господарських повноважень.

### **Майнова основа господарювання.**

Поняття та види майна у сфері господарювання, порядок його використання та джерела формування. Правові титули майна суб'єктів господарювання.

Право власності суб'єктів господарювання.

Право господарського відання. Право оперативного управління. Інші речові права, на основі яких може здійснюватись господарська діяльність.

Право колективної власності.

Особливості правового режиму державної власності.

Приватизація державних і комунальних підприємств.

Цінні папери у господарській діяльності.

Корпоративні права держави.

Особливості правового режиму (в т.ч. засобів захисту) державної власності. Приватизація державного та комунального майна.

Використання природних ресурсів у сфері господарювання.

Використання прав інтелектуальної власності у сфері господарювання.

### **Загальні положення про господарські зобов'язання і господарські договори**

Поняття, підстави виникнення та види господарських зобов'язань. Суб'єкти, які можуть бути сторонами господарського зобов'язання.

Виконання господарських зобов'язань. Забезпечення виконання господарських зобов'язань. Припинення господарських зобов'язань. Припинення господарського зобов'язання виконанням. Припинення господарського зобов'язання зарахуванням. Припинення господарського зобов'язання за домовленістю сторін. Припинення господарського зобов'язання у разі поєднання його сторін в одній особі. Припинення господарського зобов'язання неможливістю виконання. Недійсність господарського зобов'язання.

Недійсність господарського зобов'язання та наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним.

Істотні умови господарського договору. Порядок та особливості укладення господарських договорів. Обов'язок укласти господарський договір. Порядок зміни та припинення господарських договорів. Співвідношення понять "істотні умови договору" та "обов'язкові умови договору". Форма господарського договору та особливості модифікації письмової форми договору.

Ціна та ціноутворення у сфері господарювання.

Поняття, підстави виникнення та види господарських зобов'язань. Розмежування понять "цивільне зобов'язання" та "господарське зобов'язання".

Поняття, ознаки, види господарських договорів та форми/шляхи регулювання договірних відносин. Розмежування господарських, цивільних і адміністративних договорів. Тлумачення господарських договорів. Умови та порядок укладення господарських договорів. Поняття, ознаки, види господарських договорів. Примірні та типові господарські договори. Державний контракт.

Виконання господарських договорів. Поняття виконання договору. Принципи виконання договору. Суб'єкти виконання договору. Місце і час виконання договірних зобов'язань. Предмет і спосіб виконання договірних зобов'язань.

Способи забезпечення виконання господарських зобов'язань. Неустойка, її форми та види. Застава та її види. Порука. Гарантія. Завдаток. Притримання.

Підстави та наслідки визнання господарського договору недійсним.

Припинення господарських договорів.

**Окремі види господарської діяльності.**

Господарсько-торговельна діяльність.

Об'єкти інноваційної діяльності.

Правові форми комерціалізації інноваційних продуктів: договори на створення і передачу науково-технічної продукції та інші договори, передача майнових прав на об'єкти інтелектуальної (промислової) власності як вкладів до статутних капіталів створюваних суб'єктами господарювання.

Комерційне посередництво (агентські відносини).

Правове регулювання перевезення вантажів.

Капітальне будівництво.

Правове регулювання інноваційної діяльності.

Об'єкти інноваційної діяльності.

Правове регулювання фінансової діяльності.

Правове регулювання діяльності ринків фінансових послуг.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Правове регулювання банківської діяльності. Національний банк України.

Правове регулювання страхової діяльності.

Правове регулювання ринку цінних паперів. Аудит. Аудиторська палата України.

Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія).

Зовнішньоекономічна діяльність. Правове регулювання інвестиційної діяльності.

Спеціальні режими господарювання.

Організаційні форми торговельної діяльності. Порядок заняття торговельною діяльністю та правила торговельного обслуговування населення. Правове регулювання застосування реєстраторів розрахункових операцій та книг обліку розрахункових операцій.

Правове регулювання окремих видів посередницько-торговельної діяльності: поставка, контрактація сільськогосподарської продукції, енергопостачання, біржова торгівля, оренда майна та лізинг, міна (бартер) та інші договори.

**Антимонопольно-конкурентне регулювання** Обмеження монополізму. Недобросовісна конкуренція.

Ознаки монопольного становища. Природні монополії.

Співвідношення економічної конкуренції та монополізму. Державне регулювання відносин у сфері економічної конкуренції: причини, мета, принципи та органи.

Правовий статус та компетенція Антимонопольного комітету України. Визначення та класифікація порушень у сфері економічної конкуренції.

Ознаки монопольного становища. Природні монополії.

Ознаки недобросовісної конкуренції. Відповідальність за недобросовісну конкуренцію.

Захист прав споживачів.

Концентрація суб'єктів господарювання: поняття, види, випадки обов'язкового отримання попереднього дозволу.

Монополістичні зловживання: суб'єкт/суб'єкти, заборонені дії, відповідальність та порядок її застосування.

Антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання. Зловживання монополістичним становищем.

Антиконкурентні узгоджені дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання.

### **Господарська відповідальність**

Особливості господарсько-правової відповідальності як виду юридичної відповідальності.

Господарське правопорушення як підстава для застосування господарсько-правової відповідальності. Відмежування господарсько-правової відповідальності від інших видів юридичної відповідальності. Застосування господарсько-правової відповідальності. Реалізація господарсько-правової відповідальності.

Відшкодування збитків у сфері господарювання.

Співвідношення понять “господарсько-правова відповідальність” та “господарсько-правові санкції”. Спільні та відмінні риси неустойки (Цивільний кодекс України) та штрафних санкцій (Господарський кодекс України). Розмір та порядок застосування штрафних санкцій. Строк нарахування штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язання. Оперативно-господарські санкції.

Особливості відповідальності за прострочення виконання грошових та не грошових зобов'язань. Адміністративно-господарські санкції та їх відмінність від адміністративної відповідальності.

Господарські санкції як правовий засіб відповідальності у сфері господарювання. Відшкодування збитків. Штрафні та оперативно-господарські санкції.

Адміністративно-господарські санкції та їх відмінність від адміністративної відповідальності.

### **Неплатоспроможність боржника. Банкрутство.**

Інститут банкрутства в ринковій системі господарювання: поняття, призначення.

Ознаки банкрутства. Порушення справи про банкрутство: підстави, безспірність вимог кредиторів, підсудність. Учасники у справі про банкрутство.

Арбітражний керуючий: вимоги, повноваження у справі про банкрутство, особливості правового статусу.

Судові процедури, що застосовуються щодо боржника у справі про банкрутство: види, призначення, підстави та порядок застосування, зміст.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів: поняття, порядок застосування, наслідки. Санація.

Мирова угода. Наслідки визнання боржника банкрутом. Ліквідаційна процедура. Продаж майна в провадженні у справі про банкрутство. Черговість задоволення вимог. Припинення провадження у справі про банкрутство.

Особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності. Банкрутство фізичної особи.

Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство.

## **IV. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО**

### **Загальні положення цивільного права.**

Поняття та ознаки приватного права. Співвідношення публічного та приватного права. Цивільне право як приватне право

Майнові відносини, які регулюються цивільним правом. Особисті немайнові відносини, які регулюються цивільним правом. Цивільно-правовий метод регулювання суспільних відносин.

Роль звичаїв у регулюванні цивільних правовідносин. Юридичне значення судової практики і судового прецеденту у правовому регулюванні цивільних відносин.

Поняття цивільного законодавства. Загальні засади цивільного законодавства. Система цивільного законодавства. Акти цивільного законодавства. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай. Аналогія. Міжнародні договори.

Здійснення суб'єктивних цивільних прав та його межі. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків. Забезпечення виконання цивільних обов'язків.

Поняття і зміст суб'єктивного права на захист. Способи захисту цивільних прав. Система державних органів, які здійснюють захист цивільних прав. Способи та межі самозахисту цивільних прав.

### **Суб'єкти цивільних правовідносин**

Поняття цивільної правосуб'єктності.

Цивільна правоздатність фізичної особи. Обсяг, підстави та правові наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичних осіб. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померлою.

Особливості правового статусу фізичних осіб-підприємців.

Юридична особа. Поняття і види правосуб'єктності юридичних осіб. Органи юридичних осіб. Класифікація юридичних осіб у цивільному праві. Організаційно-правові форми юридичних осіб, їх види за Цивільним кодексом України. Порядок і способи утворення та припинення юридичних осіб. Підприємницькі та непідприємницькі товариства. Відповідальність юридичних осіб. Цивільно-правовий статус філій та представництв юридичної особи.

Держава, територіальні громади та інші публічно-правові утворення як суб'єкти цивільних правовідносин.

Представництво: поняття та види. Повноваження представника. Представництво без повноважень та з перевищенням повноважень. Довіреність. Форма та зміст довіреності. Види довіреності. Наслідки припинення довіреності.

### **Об'єкти цивільних правовідносин**



Поняття і види об'єктів цивільних правовідносин. Поняття речей та їх види. Поняття майна. Єдиний майновий комплекс підприємства як об'єкт правовідносин. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин. Поняття та основні види цінних паперів. Послуги та інші дії як об'єкти цивільних правовідносин. Результати творчої діяльності як об'єкти цивільних правовідносин. Інформація як об'єкт цивільних правовідносин. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних правовідносин.

### **Строки та терміни. Позовна давність**

Поняття строку та терміну. Визначення строку та терміну. Початок перебігу та закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Поняття та значення **строку** позовної давності. Види **строків** позовної давності. Обчислення позовної давності, зміна її тривалості. Початок перебігу позовної давності. Зупинення, переривання та поновлення перебігу позовної давності. Наслідки спливу позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

### **Особисті немайнові права**

Поняття та зміст особистих немайнових прав. Види особистих немайнових прав. Здійснення та гарантії забезпечення особистих немайнових прав. Обмеження особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Розгляд справ про захист особистих немайнових прав.

Поняття, види та зміст особистих немайнових прав юридичної особи.

Захист особистих немайнових прав юридичної особи. Розгляд справ про захист особистих немайнових прав юридичної особи

### **Речові права.**

Загальні положення про речові права. Ознаки речових прав. Види речових прав.

Поняття права власності: суб'єктивний та об'єктивний критерії. Власність і право власності, їх співвідношення. Зміст права власності. Форми і види права власності за законодавством України. Підстави набуття та припинення права власності. Юридичні гарантії здійснення права власності. Реєстрація речових прав: порядок та правове значення.

Право власності Українського народу. Право приватної власності фізичних осіб: поняття, ознаки, суб'єкти, об'єкти і особливості здійснення. Право власності юридичних осіб: поняття, ознаки, суб'єкти, об'єкти і особливості права власності окремих видів юридичних осіб. Право державної власності: поняття, ознаки, суб'єкти, об'єкти і особливості здійснення. Право комунальної власності: поняття, ознаки, суб'єкти, об'єкти і особливості здійснення. Право спільної власності та його види. Поняття спільної часткової власності. Права та обов'язки учасників спільної часткової власності. Право переважної купівлі частки в спільній власності. Право спільної сумісної власності. Право власності на землю (земельну ділянку). Самочинне будівництво. Право власності на житло.

Поняття і зміст права власності. Суб'єкти права власності. Український народ як суб'єкт права власності. Набуття та припинення права власності. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності. Право спільної власності та його види.

Поняття, ознаки та види речових прав на чуже майно. Право володіння чужим майном. Право користування чужим майном (сервітут). Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право забудови земельної ділянки (суперфіцій).

Поняття та види обмежених речових прав. Загальна характеристика володіння чужим майном. Поняття та види сервітутів. Земельні сервітутути. Припинення сервітутів. Право користування чужою землею для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право користування чужою землею для забудови (суперфіцій).

**Цивільно-правові способи захисту права власності.** Витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Захист прав власника від порушень, не поєднаних з позбавленням володіння (негаторний позов). Захист прав володільця, який не є власником. Позов про виключення майна з опису (звільнення майна з-під арешту). Позов про визнання права власності. Відповідальність державних органів за видання актів, які порушують права власників. Відповідальність за неправомірне втручання у здійснення власниками своїх повноважень.

### **Право інтелектуальної власності**

Поняття права інтелектуальної власності. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Об'єкти права інтелектуальної власності. Первісні та похідні суб'єкти права інтелектуальної власності. Зміст права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Система права інтелектуальної власності.

Поняття авторського права. Поняття та ознаки твору. Види об'єктів, що охороняються авторським правом. Первісні та похідні суб'єкти авторського права. Поняття та види співавторства. Поняття службового твору. Підстави виникнення авторського права. Знак охорони авторського права. Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Поняття та види особистих немайнових прав автора. Види майнових прав інтелектуальної власності на твір. Способи використання твору. Випадки правомірного використання твору без згоди автора. Строк чинності авторського права. Право на авторську винагороду. Право на частку від суми продажу оригіналу твору.

Поняття суміжних прав. Об'єкти суміжних прав. Виконавці творів, виробники фонограм та відеограм, організації мовлення як первинні суб'єкти суміжних прав. Види та строк чинності суміжних майнових прав. Зміст прав на використання виконання твору, фонограми, відеограми та використання передачі програми організації мовлення.

Право промислової власності. право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель і промисловий зразок. Поняття та умови охороноздатності винаходів, корисних моделей та промислових зразків. Суб'єкти прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки. Оформлення прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки. Формальна та кваліфікована експертиза заявки. права авторів винаходів, корисних моделей і промислових зразків (особисті немайнові права, майнові права).

Патент як форма правової охорони об'єктів права промислової власності: умови та порядок видання. Поняття деклараційного патенту. Обов'язки, які випливають з патенту. Примусова ліцензія. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель і промисловий зразок. Підстави припинення чинності патенту та визнання його недійсним. Правові наслідки припинення чинності виключних майнових прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Право попереднього користувача на винахід, корисну модель і промисловий зразок. Захист прав патентовласників.

Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин.

Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.

Наукове відкриття як об'єкт правової охорони.

Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Правовий захист ноу-хау.

Поняття та види засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг. Відмежування засобів індивідуалізації від інших інститутів права інтелектуальної власності. Поняття та умови правової охорони комерційних найменувань. Підстави виникнення та зміст, особливості передачі майнових прав на комерційне найменування. Поняття та види торговельних марок. Умови правової охорони торговельних марок. Позначення, що не можуть бути зареєстровані як торговельні марки. Оформлення прав інтелектуальної власності на торговельні марки. Підстави визнання свідоцтва недійсним та дострокове припинення його чинності. Право попереднього користувача на торговельну марку. Поняття географічного зазначення та зазначення походження товару. Види зазначень походження товару. Процедура реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару. Зміст майнових прав на географічні зазначення. Підстави припинення правової охорони зазначення походження товару. Особливості захисту прав на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів, робіт і послуг.

Захист права інтелектуальної власності. Способи захисту права інтелектуальної власності. Цивільно-правова відповідальність за порушення права інтелектуальної власності. Судовий захист права інтелектуальної власності.

Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності.

### **Правочини**

Поняття та правова природа правочину. Види правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини. Оплатні і безоплатні правочини. Реальні і консенсуальні правочини. Умовні правочини. Умови дійсності правочинів. Сторони у правочині. Зміст правочину. Форма правочину. Єдність (відповідність) волі та волевиявлення у правочині.

Недійсність правочину та її види. Нікчемні та оспорювані правочини. Недійсність частини правочину. Правові наслідки недійсності правочину. Визнання правочину недійсним та неукладеним. Момент, з якого правочин вважається недійсним. Правові наслідки недійсності правочину. Розгляд спорів про визнання правочинів недійсними.

### **Загальні положення про зобов'язання і договори**

Поняття та основні риси цивільно-правового зобов'язання. Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань. Суб'єкти цивільно-правового зобов'язання. Треті особи у зобов'язанні. Множинність осіб у зобов'язанні. Уступка права вимоги та перевід боргу як способи заміни сторін у зобов'язанні. Матеріальний та юридичний об'єкт зобов'язання. Зміст зобов'язальних правовідносин. Види цивільно-правових зобов'язань.

Поняття виконання зобов'язання. Принцип реального виконання та принцип належного виконання зобов'язання. Суб'єкти виконання зобов'язання: сторони та треті особи. Дольове, солідарне, субсидіарне зобов'язання. Виконання зобов'язання третьою особою. Покладення виконання зобов'язання на користь третьої особи. Предмет виконання зобов'язання. Альтернативне та факультативне зобов'язання. Місце, строк та спосіб виконання зобов'язання. Виконання грошового зобов'язання.

Забезпечення виконання зобов'язання. Особливості забезпечувальних зобов'язань. Способи (види) забезпечення виконання зобов'язання. Неустойка як спосіб забезпечення виконання зобов'язання, її види та форми. Предмет неустойки. Функції неустойки. Порука як спосіб забезпечення виконання зобов'язання. Відповідальність поручителя. Права поручителя, який виконав зобов'язання. Припинення поруки.

Гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язання. Принципи гарантії. Суб'єкти відносин гарантії. Основні риси гарантії за ЦК України. Відмежування гарантії від поруки. Завдаток як спосіб забезпечення виконання зобов'язання. Функції завдатку. Правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого завдатком. Відмінність завдатку від авансу. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язання. Функції та сфера застосування застави. Види застави. Предмет застави. Форма договору застави. Права та обов'язки заставодавця та заставодержателя. Наступна застава (перезастава). Звернення стягнення на заставлене майно. Особливості застави майнових прав. Особливості застави цінних паперів. Притримання. Основні риси притримання як способу забезпечення виконання зобов'язання. Обов'язки кредитора, який притримує річ у себе. Інші способи забезпечення виконання зобов'язання.

Поняття припинення зобов'язання та способів припинення зобов'язання. Припинення зобов'язання виконанням. Припинення зобов'язання зарахуванням: поняття та основні умови. Домовленість сторін як спосіб припинення зобов'язання. Види домовленості (новація, відступне, прощення боргу). Неможливість виконання як спосіб припинення зобов'язання. Припинення зобов'язання поєднанням боржника та кредитора в одній особі. Випадки припинення зобов'язання у зв'язку зі смертю фізичної особи. Припинення зобов'язання ліквідацією юридичної особи.

Відповідальність за порушення зобов'язання. Поняття та особливості цивільно-правової відповідальності. Функції, форми та види цивільно-правової відповідальності. Договірна та недоговірна відповідальність. Особливості цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання грошових зобов'язань. Загальні та спеціальні умови цивільно-правової відповідальності. Протиправність поведінки особи. Обставини, що виключають протиправність поведінки особи. Поняття шкоди та збитків. Склад збитків. Співвідношення збитків та неустойки. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкідливим результатом. Поняття та форми вини в цивільному праві. Випадки відповідальності без вини в цивільному праві та їх обґрунтування. Підстави звільнення особи від цивільно-правової відповідальності.

Поняття, сутність та значення цивільно-правового договору. Договір як правочин та як правовідносини. Прояв принципу свободи договору. Функції цивільно-правового договору. Види цивільно-правових договорів. Поіменовані та непоіменовані договори. Реальні та консенсуальні договори. Договори двосторонні та односторонні. Договори оплатні та безоплатні. Попередній договір. Договір приєднання. Обов'язкові договори, публічний договір. Договір на користь третьої особи. Зміст договору як підстави виникнення цивільних правовідносин. Поняття та значення істотних умов договору. Істотні умови договору. Звичайні та випадкові умови договору. Тлумачення умов договору. Стадії укладення цивільно-правового договору. Поняття та основні ознаки пропозиції укласти договір (оферти). Поняття та основні ознаки акцепту. Строки прийняття оферти. Форма договору. Момент укладення договору. Місце укладення договору. Підстави для зміни або розірвання договору. Форма зміни або розірвання договору. Правові наслідки зміни або розірвання договору.

#### **Окремі види зобов'язань**

Купівля-продаж. Система договорів купівлі-продажу за Цивільним кодексом України. Дарування. Пожертва.

Поставка

Рента.

Довічне утримання (догляд). Позичка.

Найм (оренда). Система договорів найму за Цивільним кодексом України. Підряд.

Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт і суміжні цивільно-правові договори.

Загальні положення Цивільного кодексу України про послуги. Перевезення. Транспортне експедирування. Зберігання. Система договорів зберігання за Цивільним кодексом України. Страхування. Доручення. Комісія. Управління майном. Позика. Факторинг.

Кредит. Банківський вклад.

Банківський рахунок.

Розрахунки. Система розрахунків.

Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Комерційна концесія. Спільна діяльність.

Недоговірні зобов'язання із правомірних дій. Публічна обіцянка винагороди. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

#### **Відшкодування шкоди.**

Поняття та загальна характеристика зобов'язання із завдання шкоди. Суб'єкти та об'єкт зобов'язання із завдання шкоди. Право регресу до винної особи.

Цивільно-правова відповідальність за завдання шкоди. Підстави звільнення від відповідальності за завдання шкоди.

Окремі (спеціальні) випадки відповідальності за завдання шкоди. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, їхніми посадовими або службовими особами. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. Відшкодування (компенсація) шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою, неповнолітньою, недієздатною особою. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

#### **Корпоративні права та корпоративні відносини.**

Зміст корпоративних прав та корпоративних відносин. Законодавство про корпоративні права держави.

## **V. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО**

Поняття, особливості та види джерел земельного права України. Міжнародні договори та міжнародні угоди в системі джерел земельного права України. Юридична природа локальних нормативних актів місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування як джерел земельного права України.

Поняття та види прав на землю в Україні. Підстави та порядок набуття і реалізації

прав на землю в Україні. Підстави припинення прав на землю в Україні. Юридичні гарантії здійснення прав на землю в Україні.

Особливості регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану.

Право власності на землю в Україні. Земля як об'єкт права власності. Форми права власності на землю в Україні. Суб'єкти права власності на землю. Зміст права власності на землю. Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки. Особливості підстав набуття права власності на землю. Приватизація громадянами України земельних ділянок у власність із земель запасу ("повна процедура"). Приватизація земельних ділянок, наданих раніше у користування громадянам ("спрощена процедура"). Приватизація земельних ділянок юридичними особами. Приватизація земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Набуття права власності на земельні ділянки за цивільно-правовими угодами. Особливості набуття за цивільно-правовими угодами права власності на земельні ділянки державної та комунальної власності. Набуття права власності на земельні ділянки в процесі паювання. Припинення права приватної власності на земельні ділянки. Особливості викупу земельних ділянок приватної власності для суспільних потреб.

Права на користування землею. Особливості підстав виникнення і припинення права на користування землею. Право на загальне користування землею. Право на оренду землі. Право на постійне користування землею. Право на земельні сервітути. Право на користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право на користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Право на іпотеку землі. Право на земельну частку (пай).

Захист прав на землю.

Поняття та види обов'язків власників земельних ділянок та землекористувачів.

Регулювання земельних правовідносин органами державної влади та місцевого самоврядування в Україні. Система центральних і місцевих органів державної влади у сфері регулювання земельних відносин. Особливості самоврядного регулювання земельних відносин в Україні.

Державна реєстрація прав на землю. Контроль за використанням та охороною земель. Розгляд земельних спорів

Поняття, класифікація функцій органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері земельних відносин. Планування територій та землеустрій. Моніторинг земель. Роздержавлення і приватизація земель. Нормування і стандартизація. Межування земель. Державний земельний кадастр. Державна реєстрація прав на землю. Контроль за використанням та охороною земель. Розгляд земельних спорів.

Правова охорона земель в Україні.

Правове регулювання плати за землю. Поняття, форми та види плати за землю в Україні. Нормативна і експертна грошова оцінка земельних ділянок. Орендна плата за землю: поняття, види, форми, підстави і порядок справляння.

Поняття земельного правопорушення. Види юридичної відповідальності за земельні правопорушення та механізм її реалізації.

Підстави припинення прав на земельні ділянки. Припинення прав на земельні ділянки на підставі судових рішень.

Відповідальність за порушення земельного законодавства.

Правовий режим окремих категорій земель за цільовим призначенням.

## VI. ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

### **Загальні положення господарського процесуального права**

Форми і принципи господарського процесу. Законодавство, яке застосовується при вирішенні господарських спорів. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система.

Організаційні та процесуальні правовідносини. Господарські спори. Досудове врегулювання господарських спорів.

### **Суб'єкти господарських процесуальних правовідносин**

Суб'єкти господарських процесуальних правовідносин та їх класифікація. Особливі випадки участі в господарському процесі фізичних осіб-негосподарюючих суб'єктів.

Суд як обов'язковий суб'єкт господарських процесуальних правовідносин.

Склад господарського суду. Відвід (самовідвід) судді.

Склад учасників судового процесу, їх процесуальні права та обов'язки. Сторони в судовому процесі. Процесуальна співучасть. Процесуальне правонаступництво. Треті особи. Представники сторін і третіх осіб. Участь у процесі прокурора, судового експерта, посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних і інших органів.

Участь у справі кількох позивачів та відповідачів. Підстави, умови і порядок заміни неналежного відповідача, залучення іншого відповідача. Процесуальне правонаступництво (поняття та підстави виникнення). Порядок вступу правонаступника у справу, його процесуальний статус.

### **Підвідомчість та підсудність справ господарським судам**

Справи, підвідомчі господарським судам.

Основні умови розмежування підвідомчості справ.

Процесуальні наслідки встановлення непідвідомчості справи господарському суду.

Підсудність справ господарським судам. Визначення підсудності справ за предметними і територіальними ознаками. Виключна підсудність справ.

Процесуальні наслідки встановлення непідсудності справи господарському суду.

Обставини, що впливають на передачу позовних матеріалів або справи за підсудністю.

### **Докази і доказування в господарському процесі**

Докази у господарському процесі: поняття та види.

Письмові докази. Речові докази. Електронні докази. Призначення та проведення експертизи. Висновок експерта.

Преюдиційність судових актів. Факти, що не підлягають доказуванню. Розподіл обов'язку по доказуванню. Порядок витребування доказів.

Належність і допустимість доказів.

Предмет доказування.

Визначення предмету доказування у конкретній справі.

Обов'язок доказування і подання доказів.

Підстави звільнення від доказування.

Оцінка доказів.

Запобіжні заходи: підстави вжиття, види, припинення. Заява про вжиття запобіжних заходів, умови її подання та процесуальні наслідки.

### **Судові витрати. Процесуальні строки**

Судові витрати та їх види.

Ціна позову, порядок визначення ціни позову.

Судовий збір: поняття, платники, об'єкти справляння та пільги щодо сплати. Розмір ставок та порядок сплати судового збору. Підстави та порядок повернення судового збору. Відстрочення та розстрочення сплати судового збору. Зменшення розміру судового збору. Звільнення від сплати судового збору.

Визначення розміру сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, витрат, пов'язаних з оглядом та дослідженням речових доказів у місці їх перебування, оплати послуг перекладача, адвоката та інших витрат, пов'язаних з розглядом справи.

Розподіл і відшкодування судових витрат.

Встановлення та обчислення процесуальних строків.

Процесуальні строки.

Розумність процесуальних строків. Обчислення строків. Початок,зупинення та закінчення процесуальних строків. Наслідки пропуску процесуальних строків., їх поновлення та продовження.

Заходи процесуального примусу.Види, підстави та порядок їх застосування.

Забезпечення позову.

Підстави забезпечення позову. Заходи забезпечення позову.

Порядок подання та розгляд заяви про забезпечення позову.Зустрічне забезпечення та його скасування.Виконання ували про забезпечення позову.Скасування ухвали про забезпечення позову. Відшкодування збитків,завданих забезпеченням позову.

### **Наказне провадження**

Стягнення на підставі судового наказу. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Підсудність.

Форма і зміст заяви про видачу судового наказу. Судовий збір за подання заяви про видачу судового наказу. Підстави для відмови та наслідки відмови у видачі судового наказу. Порядок розгляду заяв про видачу судового наказу.

Зміст судового наказу. Надіслання боржникові копії судового наказу. Форма і зміст заяви про скасування судового наказу та строки її подання. Розгляд заяви про скасування судового наказу.

Набрання судовим наказом законної сили та видача його стягувачу. Виправлення помилки в судовому наказі, визнання судового наказу таким, що не підлягає виконанню, відстрочення чи розстрочення або зміна способу та порядку його виконання.

### **Позовне провадження**

Письмові заяви учасників справи. Заяви по суті справи, їх види та зміст. Позовна заява. Ціна позову. Документи, що додаються до позовної заяви. Відзив. Відповідь на відзив. Заперечення. Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву.

Заяви з процесуальних питань. Заяви, клопотання і заперечення. Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення.

Пред'явлення позову. Надсилання копії позовної заяви і доданих до неї документів. Об'єднання і роз'єднання позовів. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви. Відкриття провадження у справі. Відмова у відкритті провадження у справі.

Підготовче провадження, його завдання та строк. Подання відзиву. Подання пояснень третіх осіб щодо позову або відзиву. Пред'явлення зустрічного позову. Мета і строк проведення підготовчого засідання. Підготовче засідання. Подання відповіді на відзив та заперечення. Судові рішення у підготовчому засіданні.



Врегулювання спору за участю судді: підстави, порядок, строк. Припинення врегулювання спору за участю судді.

Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем. Мирова угода сторін. Виконання мирової угоди.

Розгляд справи по суті. Завдання розгляду справи по суті. Строки розгляду справи по суті.

Судове засідання. Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Відкриття розгляду справи по суті. Відкриття судового засідання. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи. Наслідки неявки в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста, перекладача. Видалення свідків із зали судового засідання. Розгляд заяв та клопотань.

З'ясування обставин справи та дослідження доказів. Вступне слово учасників справи. Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів. Дослідження доказів. Порядок допиту свідків. Використання свідком письмових записів. Допит сторін, третіх осіб, їх представників як свідків. Дослідження письмового висновку експерта. Консультації та роз'яснення спеціаліста. Відкладення розгляду справи або перерва в судовому засіданні. Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами.

Судові дебати та ухвалення рішення. Таємниця нарадчої кімнати. Ухвалення рішення про судові витрати.

Фіксування судового засідання технічними засобами. Протокол судового засідання. Зауваження щодо технічного запису судового засідання, протоколу судового засідання та їх розгляд. Порядок складання і оформлення протоколу вчинення окремої процесуальної дії.

Залишення позову без розгляду. Обов'язок суду зупинити провадження у справі. Право суду зупинити провадження у справі. Строки, на які зупиняється провадження у справі. Поновлення провадження у справі. Закриття провадження у справі.

Розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження. Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження. Строк розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження. Клопотання про розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження. Особливості подання заяв по суті справи у спрощеному позовному провадженні. Особливості розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження.

Особливості провадження у справах про банкрутство ( неплатоспроможність).

### **Судові рішення**

Види судових рішень. Порядок ухвалення судових рішень.

Зміст ухвали суду. Набрання ухвалою законної сили. Законність і обґрунтованість судового рішення.

Питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення суду. Зміст рішення. Визначення порядку і строку виконання рішення суду, забезпечення його виконання.

Проголошення рішення. Набрання рішенням суду законної сили. Вручення судового рішення.

Виправлення описок та арифметичних помилок. Додаткове рішення. Роз'яснення судового рішення. Окрема ухвала.

### **Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами**

Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або

виключними обставинами. Форма і зміст заяви. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та її наслідки. Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

### **Виконання судових рішень у господарських справах**

Обов'язковість судових рішень. Звернення судових рішень до виконання. Виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Мирова угода в процесі виконання. Відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, зміна способу та порядку виконання судового рішення. Зупинення виконання судового рішення.

Поворот виконання рішення, постанови.

Заміна сторони виконавчого провадження.

Визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами. Звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, та нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому порядку. Тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України.

### **Судовий контроль за виконанням судових рішень**

Право на звернення із скаргою на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення до суду. Подання скарги. Строки для звернення із скаргою. Розгляд скарги. Судове рішення за скаргою. Розподіл витрат, пов'язаних з розглядом скарги. Виконання ухвали суду, постановленої за результатами розгляду скарги.

### **Відновлення втраченого судового провадження.**

Порядок відновлення втраченого судового провадження в господарській справі. Особи, які мають право звертатися до суду із заявою про відновлення втраченого судового провадження.

Форма і зміст заяви про відновлення втраченого судового провадження. Наслідки недодержання вимог до змісту заяви, залишення заяви без розгляду чи відмова у відкритті провадження за заявою. Розгляд заяви про відновлення втраченого судового провадження. Ухвала суду за наслідками розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження. Звільнення заявника від судових витрат.

### **Виконання судових рішень**

Виконання рішення, ухвали, постанови

Наказ господарського суду і пред'явлення його для виконання. Оформлення наказу господарського суду, виправлення помилки в ньому та визнання наказу таким, що не підлягає виконанню.

Поновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання. Видача дубліката наказу.

Набрання законної сили рішенням, ухвалою, постановою господарського суду.

Обов'язок виконати судове рішення. Відповідальність за невиконання судового рішення.

Відстрочка або розстрочка виконання судового рішення.

Зміна способу та порядку виконання судового рішення. Зупинення виконання судового рішення.

Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби.

Поворот виконання судового рішення.

### **Провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання**

Законодавство, яке застосовується при розгляді господарським судом спорів за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Підсудність судам справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Виконання в Україні судових доручень іноземних судів.

Надсилання рішень та ухвал у справах за участі іноземних суб'єктів господарювання.

Вимоги Інструкції про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень.

Зміст і форма судового доручення про надання правової допомоги. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів.

Представництво прокурором у суді інтересів держави.

## **VII. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

### **Загальна характеристика.**

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 1950) (далі – Конвенція) як міжнародний багатосторонній договір держав-членів Ради Європи. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як джерело права в Україні. Конвенція та конституційний порядок України. Верховенство Конституції України щодо міжнародних договорів (стаття 9) і нормативність Конвенції. Обов'язок України добросовісно виконувати міжнародні договори та генеральна клаузула статті 18 Конституції України. Особливості конкуренції конституційних норм і положень Конвенції. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: значення статті 17.

Практична необхідність тлумачення Конвенції. Принципи тлумачення Конвенції Судом: забезпечення правової визначеності, ефективність і дієвість тлумачення, принцип пропорційності та забезпечення балансу інтересів, повага до свободи розсуду держави, принцип автономного тлумачення, врахування міжнародних стандартів і принципів міжнародного права, забезпечення мінімальних гарантій прав людини і основоположних свобод. Методи тлумачення Конвенції: філологічне тлумачення, історичне тлумачення, телеологічне тлумачення, системне тлумачення, функціональне тлумачення.

Структура Конвенції. Додаткові протоколи до Конвенції, їх зміст та наслідки прийняття. Сфера дії Конвенції. Обов'язки держав, які впливають із Конвенції. Позитивні та негативні зобов'язання держав. Обов'язок держав не перешкоджати зверненню до Європейського суду з прав людини. Субсидіарна природа Конвенції.

Право на життя (стаття 2 Конвенції): обсяг і зміст, позитивні і негативні обов'язки держави. Позитивні обов'язки держави у разі техногенних катастроф та небезпечної діяльності. Право на життя та смертна кара: підходи ЄСПЛ та Конституційного Суду України. Заборона смертної кари та принцип невислання. Винятки із правил щодо заборони позбавлення життя.

Сфера дії права на справедливий судовий розгляд (стаття 6 Конвенції): право на вирішення спору щодо цивільних прав і обов'язків; право на встановлення обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення. Право на доступ до судових органів: право на незалежний і безсторонній суд, право на належний і законний суд, компетенція суду,

розумність строків. Публічність та обґрунтованість судового рішення. Допустимі межі обмеження права на судовий розгляд.

Принцип *non bis in idem* та перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами або істотних недоліків процедури розгляду справи, які впливають на результати розгляду справи (стаття 4 Протоколу № 7).

Право на ефективний засіб правового захисту (стаття 13 Конвенції): реальність і дієвість захисту, доступність і практична значущість правового захисту, система засобів правового захисту. Право на ефективний засіб правового захисту (стаття 13). Доступність засобу юридичного захисту. Ефективність засобу правового захисту. Право на відшкодування за порушене право.

Принцип рівності і недопустимості дискримінації. Елементи стандарту недискримінації: сфера дії ЄКПЛ; наявність різниці поводженні; необґрунтованість (нерозумність і необ'єктивність) і невинуватість розрізнення. Пряма і непряма дискримінація. Конституційні засади недискримінації: класифікація, диференціація; вказані або аналогічні ознаки; стандарт застосування; виправдання розрізнення, що може становити дискримінацію. Загальна заборона дискримінації (стаття 1 Протоколу № 12). Невичерпність критеріїв дискримінаційних ознак і генеральна клаузула частини другої статті 1 Протоколу № 12. Заборона дискримінації (стаття 14). Загальні принципи застосування статті 14, сфера її дії.

Право на мирне володіння власністю (стаття 1 Протоколу № 1): обсяг і зміст; негативні і позитивні обов'язки держави. Правомочності власника і концепція володіння. Основні критерії обмеження: інтереси суспільства; пропорційність, правомірність. Конституційно-правовий вимір права власності: соціальна функція власності, збалансованість, право особи на розвиток особистості. Здійснення державою контролю над майном: загальний інтерес; податки; збори; штрафи. Соціальна функція власності та соціальні пільги і привілеї: правова визначеність та обґрунтовані сподівання; функції привілею у соціальній державі; пільги як власність.

Сфера дії Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Додаткові протоколи до Конвенції, їх зміст та наслідки прийняття. Обов'язки держав, які впливають з Конвенції. Позитивні та негативні зобов'язання держави-сторони Конвенції.

Право на справедливий суд (пункт 1 статті 6). Доступ до суду. Незалежність і безсторонність суду, встановленого законом. Об'єктивний та суб'єктивний критерії безсторонності. Справедливий розгляд справи. Змагальність сторін у процесі. Вмотивованість рішень національного суду. Порядок і фактична можливість оскарження судового рішення. Додержання вимоги публічності розгляду. Критерії "розумного строку". Складність справи. Поведінка заявників і компетентних органів. Важливість справи для конкретної особи. Справи, що підлягають якнайшвидшому розгляду. Нерозглянуті справи. Зобов'язання держави організувати належне відправлення правосуддя. "Явна помилка" національного суду у контексті пункту 1 статті 6 Конвенції. Сумісність з практикою Європейського суду з прав людини способу тлумачення та застосування національного законодавства.

Виправданість втручання у права, гарантовані статтями 8-11 Конвенції. Вимоги до "закону". Якість закону. Чіткість та передбачуваність законодавства. Відсутність в законодавстві необхідних гарантій від свавілля як незаконність втручання. Легітимна мета. Необхідність в демократичному суспільстві. Дотримання принципу пропорційності.

Автономність гарантії. Дискримінаційне поводження, його види. Протокол № 12 до Конвенції, його положення та сфера дії.

Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації (стаття 15). Надзвичайні ситуації. Воєнний стан.

### **Європейський суд з прав людини і його рішення.**

Юрисдикція та завдання Європейського суду з прав людини. Статті 19 та 32 Конвенції.

Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини. Умови прийнятності заяви. Неприйнятність заяви. Статті 33-35 Конвенції. Статус «жертви».

Рішення Європейського суду з прав людини як акти подвійної природи: міжнародно-правовий та судово-прецедентний аспекти. Природа судового прецедентного права Суду і конвергенція права держав-членів Ради Європи. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на правову систему України. Види рішень Європейського суду з прав людини: рішення палат і Великої палати, ухвали, консультативні висновки щодо тлумачення Конвенції і протоколів до неї. Зміст і значення окремої думки судді.

Зобов'язальна сила рішень Європейського суду з прав людини: вимога обґрунтованості та вмотивованості, правило *stare decisis* та незв'язаність Суду своїми попередніми рішеннями, роль динамічного тлумачення у зміні *stare decisis* рішень Суду, рівність і справедливість як вимога однакового застосування положень Конвенції, доктрина Конвенції як «живого інструменту». Особливості пілотних рішень Європейського суду з прав людини.

Виконання рішення Європейського суду з прав людини в Україні: заходи індивідуального характеру, заходи загального характеру, справедлива сатисфакція. Роль і значення пілотних рішень Європейського суду з прав людини у розвитку правової системи України. Застосування статті 46 Конвенції: практика щодо України.

Особливості застосування положень Конвенції та рішень Європейського суду з прав людини Конституційним Судом та судами загальної юрисдикції. Застосування Конвенції і рішень Європейського суду з прав людини в адміністративній практиці. Пошук рішень Європейського суду з прав людини у пошуковій системі *Nudoc*, на офіційному порталі Верховної Ради України, міжнародних організацій та правозахисних організацій.

Види рішень Європейського суду з прав людини. Юридичні наслідки винесеного Європейським судом рішення. Виконання рішення. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Обов'язкова сила рішень Європейського суду з прав людини та їх виконання

Рішення Європейського суду з прав людини проти України.

## **VIII. ПОЛОЖЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА**

Поняття “прав і обов'язків цивільного характеру” в сенсі Конвенції. Спір про “право”.

Право на повагу до приватного та сімейного життя (стаття 8) та право на шлюб (стаття 12).

Позитивне зобов'язання держави. Відносини, що складають приватне життя. “Сімейне життя” та його інтерпретація Європейським судом з прав людини. Втручання в приватне і сімейне життя. Виправданість втручання. Вимоги пункту 2 статті 8.

Свобода вираження поглядів (стаття 10). Сфера дії статті 10. Роль преси в демократичному суспільстві. Одержання, передача і розповсюдження інформації та ідей. Різниця між “інформацією” та “ідеями”. Факти та оціночні судження. Недостовірні інформація. Спростування інформації. Інформація конфіденційного характеру. Інформація про публічних осіб. Межі критики різних категорій осіб. Фото-, відеозйомка. Обов'язки та відповідальність осіб згідно зі статтею 10. Обмеження свободи висловлювань посадовими особами. Обмеження свободи виявлення поглядів. Виправданість втручання. Вимоги пункту 2 статті 10.

Право на вільне володіння майном (стаття 1 Протоколу № 1). Сфера дії статті 1 Першого протоколу. Зміст поняття “майно”, “власність” в сенсі Конвенції. Мирне володіння своїм майном. Принцип безперешкодного користування майном. Втручання у право власності. Законність втручання. Дотримання “справедливого балансу” між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав особи.

Пропорційність втручання. Позбавлення права власності. Право регламентувати використання власності відповідно до загальних інтересів. Обмеження користування власністю. Контроль за користуванням власністю з боку держави. Тлумачення “суспільного інтересу”, “справедлива рівновага”. Компенсація за порушення права власності.

Право на освіту (стаття 2 Протоколу № 1). Доступ до освіти. Платне і безплатне навчання. Мова навчання. Світоглядні переконання батьків.

**Таксономічна характеристика  
анонімного письмового тестування  
під час кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих господарських судів**

1. Цей документ розроблено на основі Програми іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих господарських судів (далі – Програма).

2. Таксономічна характеристика визначає питому вагу розділів Програми у тестовому завданні, а також необхідний для виявлення за відповідним розділом кваліфікаційний рівень.

3. Питома вага розділу – відсоткове співвідношення кількості запитань відповідного розділу до загальної кількості запитань тесту.

4. Кваліфікаційний рівень формується з урахуванням таких пізнавальних навиків:

1. Рівень «А» – необхідний когнітивний рівень «Знання».
2. Рівень «В» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння».
3. Рівень «С» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння», «Критичне мислення».
4. Рівень «D» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння», «Критичне мислення», «Вирішення проблеми».

з/п	Розділ Програми	Питома вага (%)	Кваліфікаційний рівень
1	Конституційне право	8,75	С
2	Антикорупційне законодавство	3,75	С
3	Господарське право	22,5	С
4	Цивільне право	18,75	С
5	Земельне право	8,75	С
6	Господарський процес	27,5	С
7	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та рішення Європейського суду з прав людини	5	С
8	Положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у сфері цивільного права	5	С